



Артур БАЙМАХАНОВ,
Академия докторанты,
1 сыныпты заңгер

«BALA QAÝIPSIZDIGI» ӘЛЕУМЕТТІК ЭКСПЕРИМЕНТІН ЖҮРГІЗУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Қазіргі кезде қоғамда баланың қалыптасуына ата-ана тәрбиесіне қарағанда, түрлі сыртқы қызығушылықтардың (теледидар, компьютер, смартфон ойындары және т.б.) әсері жоғары деген пікір қалыптасуда.

Осы пікірдің қаншалықты орынды болуын анықтау мақсатында, ата-ана тәрбиесінің маңыздылығын, оның сапалы болуына қарай баланың дұрыс қалыптасуына әсерін, осындай тәрбиенің баланы түрлі келенсіздіктерден арашалап алу мүмкіндігін зерделеуді жөн көрдік.

Бүгінгі күнде осындай өзекті келенсіздіктердің бірі болып отқан бала ұрлығын атап өтсек болады.

Мәселен, биылғы жылдың өзінде Қарағанды облысында (3 жасар баланы ұрлап, оған зорлық көрсетіп өлтірген), Қостанай қаласында (5 жасар баланы бала бақшадан ұрлаған, ішкі істер органдарымен бала анасына қайтарылды), Тараз қаласында (нәрестені перенаталдық орталықтан ұрлаған, ішкі істер органдарымен бала анасына қайтарылды), Алматы қаласында (ата-анасынан ақша талап ету мақсатында баланы

бала бақшадан ұрлауға оқталған) бала ұрлығы деректері орын алған.

Айта кету керек, әдетте осындай деректер баланың өзінің еркімен кетуімен, яғни қаскүнемнің алдауына сеніп, оның айтуымен артынан еріп баруымен ұштасады.

Бұндай жағдайлардың орын алу себептерінің бірі – бөгде адамдармен өзін қалай ұстау керектігі туралы ата-анасының балаға айтпауы, бейтаныс адам қасына келіп сөйлескен жағдайда нақты не істеу керектігі туралы түсіндірмеуі болып отыр деп санаймыз.

Осыған байланысты, балалардың бейтаныс адамдарға қатысты мінез-құлқын зерттеу мақсатында әлеуметтік эксперимент өткіздік.

Зерттеу объектісі ретінде: мұндай жағдай туралы бұрын ата-аналары ескерткен немесе ескертпеген балалардың бөгде адамдарға реакциясын салыстырмалы түрде анықтау; зиянкестердің сыртқы факторын, мүмкін болатын қызығушылық объектілерін анықтау; аулалардың қорғалу дәрежесіне баға беру, сондай-ақ өтіп бара жатқан адамдардың балаларды ұрлауға реакциясын зерделеу болды.

Экспериментке қатысқан 23 баланы 2 топқа бөлдік, 1-сі (12 бала) ата-анасы бізбен дайындалған арнайы жадынама бойынша балаларын осындай жағдайларда не істеу керектігін экспериментке дейін үйреткен, ал 2-ші (11 бала) топ балаларымен ата-аналары қандай да бір түсіндірмелер жүргізбеген.

Екі топтың балаларының жас шамасы 4 пен 10 жас аралығында бірдей аралас болып келді.

Эксперимент барысында ойын алаңдарында отырған балаларға кәсіби актерлар келіп, оларды алдау (тәттілер, ойыншықтар ұсыну және т.б.) арқылы автокөліктеріне баруға шақырды. Екі топ балаларының



бейтаныс адамға деген қатынасының айырмашылығы бірден сезілді, «дайындалған» балалар нақты не істеу керектігін біліп, бейтаныс адамдардан тығылып, олардан ата-анасы үйреткен «құпия» сөзді сұрап, кетуге бас тартса, «дайындалмаған» балалар бейтаныс адамның айтуына сеніп, олармен сөйлесіп жүріп автокөліктеріне оңай еріп барды.

Нәтижесінде, ата-аналар біздің ұсынымдарымызға сәйкес тәрбиеленген балалардың 83%-ы бейтаныс адаммен кетуден бас тартса, ал дайындалмаған балалардың тек 36%-ы ғана ата-аналары қалдырған жерде күте алды. Сондай-ақ, өтіп бара жатқан адамдардың енжар мінез-құлқы, көптеген аулаларда бейнебақылау камераларының болмауы анықталды.

Айта кету керек, эксперимент барысында аулалар мен балалар алаңдары толығымен бейнебақылау камераларымен жабдықталған, ал олардың түсіріліп жатқаны туралы күзет қызметкерлері бөгде адамдарды ескертетін жеке тұрғын үй кешендері де кездесті.

Эксперимент нәтижелері бойынша біз балаларды ұрлаудың алдын алуға бағытталған ата-аналар мен қарапайым азаматтар үшін тәрбиелік сипаттағы неғұрлым тиімді ұсыныстарды әзірлеп, әлеуметтік сипаттағы бейнероликті түсірдік.

Аталған ұсыныстарды және бейнероликті Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Балалардың құқықтарын қорғау комитеті еліміздің барлық мектепке дейінгі және жалпы білім беретін мекемелерге таратып, кез-келген адаммен танысу үшін ресми

сайтына және «Фэйсбук» парақшасына орналастырды.

Қорытындылай келе, әлеуметтік эксперимент арқылы баланың дұрыс қалыптасуында ата-ана тәрбиесінің рөлі ерекше болатынын, осындай тәрбиенің педагогикалық тұрғыда тұжырымдалып, баланың қабилдандуына оңай әрі жүйелі түрде берілуінің маңызды екендігіне тағы бір көз жеткіздік.

Оқырмандарды, өз балаларының тәрбиесіне мұқият көңіл бөлуді ұмытпай, алаңдар мен көшелерде балалардың бөгде адамдармен сөйлесіп немесе еріп бара жатқанына немқұрайлықпен қарамауға шақырамыз!

Бұндай жағдайлардың орын алу себептерінің бірі – бөгде адамдармен өзін қалай ұстау керектігі туралы ата-анасының балаға айтпауы, бейтаныс адам қасына келіп сөйлескен жағдайда нақты не істеу керектігі туралы түсіндірмеуі болып отыр деп санаймыз.

